

Introductie ledenbijeenkomst 6 april 2025

Schrijvers in oorlog

Oorlogscorrespondenten, Vasili Grossman en Konstantin Paustovski

Dit jaar is het 80 jaar geleden dat de Vrede na de Tweede Wereldoorlog getekend werd. In die tijd, waarin de berichtgeving trager was dan in de huidige tijd, waren oorlogscorrespondenten onmisbaar voor de berichtgeving uit de oorlog. In juni 1941 werd Paustovski naar het zuidelijke front gestuurd, naar Tiraspol en Odessa. Hij had ernstige astma en werd daar ook nog eens ziek. Uiteindelijk werd hij in augustus overgeplaatst naar Moskou naar het nieuwsbureau van TASS.

Net als veel andere schrijvers en kunstenaars werd hij geëvacueerd naar Alma-Ata. Daar heeft Paustovski heel veel gewerkt. Naast de verhalen over de oorlog, heeft hij ook o.a. het toneelstuk *Zolang het hart blijft kloppen*, de roman *Rook van het vaderland* en het jeugdverhaal *Warm brood* geschreven en is hij begonnen aan *Het verhaal van mijn leven*.

Op 2 mei 1945, op de ochtend van de Vrede, sprak hij voor de radio een rede uit.

Zijn vriend en tijdgenoot Vasili Grossman was oorlogscorrespondent voor *de Rode Ster*, de krant van het Rode Leger. Hij reisde met het leger mee om verslag te doen van de slag om Stalingrad en was bijna 1000 dagen aan het front. Hij was bij het leger, dat Treblinka bevrijde en trok mee op naar Berlijn. Grossman schreef notitieboekjes vol met zijn waarnemingen en gesprekken. Deze aantekeningen gebruikte hij bij het schrijven van de roman die uiteindelijk *Stalingrad* als titel heeft gekregen en het vervolg daarop, de roman *Leven en Lot*.

Zijn er verschillen tussen de twee schrijvers? Ja, zeker. Zijn er overeenkomsten tussen de twee schrijver? Ja, zeker.

Een van de belangrijke overeenkomsten is het humanisme van beide schrijvers.

Grossman zei zelf: 'Ik houd van mensen, ik houd er van het leven te observeren'.

Bij Paustovski komt diezelfde houding ook tot uiting in de mooie verhalen die hij tijdens de Tweede Wereldoorlog schreef, met mededogen en oog voor de menselijke waardigheid.

Ook als het onderwerp hard en wreed is, zoals in *Het Engelse scheermes*. Paustovski zegt daarover: 'Oorlog is iets wreeds..... Toch is het noodzakelijk om het goede, het nobele en het mooie in de menselijke ziel te laten zien...'

Grossman wilde met het boek *Stalingrad* de doden eren, vooral de vergeten doden.

Maar het boek is ook een eerbetoon aan de levenden in een oorlog met hun angsten, wanhoop en onzekerheden.

Beide schrijvers hadden gedurende hun hele leven ook te maken met de Sovjetcensuur.

In onze tijd zijn oorlogscorrespondenten nog steeds belangrijk. Niet alleen om ons de oorlogshandelingen te laten zien, maar ook om ons de verhalen van de mensen te vertellen.

In deze tijd is weer de censuur teruggekomen. In het huidige Rusland worden steeds meer boeken verboden. Zo is *Leven en Lot* uit het schoolcurriculum gehaald, vanwege kritische teksten op het Rode Leger en Stalin.

Om oorlogscorrespondenten en het vrije woord te eren hebben wij een programma samengesteld, waarin deze twee schrijvers centraal staan.

Annelies de hertogh en **Els de Roon Hertoge** zijn de vertaalsters van het boek *Stalingrad*.

Annelies studeerde Vertaalkunde Engels-Russisch in Gent en Els studeerde Slavische talen aan de Universiteit van Leiden. Zij werken al ruim tien jaar samen als literair vertalersduo.

www.hertog-hertog.nl

Lex Bohlmeijer is opgeleid als letterkundige en dramaturg. Hij werkt sinds 1988 voor de radio en presenteert tegenwoordig het programma *Passagio Late Night* op NPO Klassiek. Sinds 2014 maakt hij voor *De Correspondent* een tweewekelijkse podcastserie: *Goede gesprekken*.

Evgeny Suvorkin is geboren in Nizhny Novgorod, waar hij aan het conservatorium afstudeerde op de bajan. Hij is muziekdocent accordeon aan de Stedelijke Academie voor Muziek en Woord in Mene, België.

Verder lezen:

- *Stalingrad*, Vasili Grossman
- *Vasili Grossman, een schrijver in oorlog*, Anthony Beever en Loeba Vinogradov
- *Goudzand*, K.G. Paustovski
- *Het Warme Brood*, sprookje van Konstantin Paustovski, uitgeverij Urbi et Orbi, 2011-2012
- *Met Paustovski op reis*, Eva van Santen, *Tijdschrift voor Slavische Literatuur TSL 86*, www.slavischeliteratuur.nl/archief
- Reisverslag 2019 Paustovski in de Altaj deel 1 en 2, www.paustovski.org/Reizen
- Recensies en signalementen: Konstantin Paustovski *Verhaal van een leven 3*, Emmanuel Waegemans over de censuur en het werk van Paustovski en Vasili Grossman, *Tijdschrift voor Slavische Literatuur TSL 80*, www.slavischeliteratuur.nl/archief
- Het Paustovski Museum in Moskou heeft een online tentoonstelling over Paustovski als oorlogscorrespondent. *За дымом и грохотом войны* [Achter de rook en het gebulder van de oorlog] www.mirpaustovskogo.ru

Frances Slough, 20 februari 2025